

УДК 616.314.17-002-007.17-02:616.1

©**І. О. Суховолець, Н. В. Мацко**

ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського»

Вплив серцево-судинної патології на перебіг запально- дистрофічних захворювань тканин пародонта

Резюме. У статті проведено огляд та аналіз сучасних наукових праць на тему впливу серцево-судинної патології на перебіг запально-дистрофічних процесів у тканинах пародонта. Описано актуальні напрямки досліджень на цю тему.

Ключові слова: пародонтит, серцево-судинна патологія, ішемічна хвороба серця.

И. О. Суховолец, Н. В. Мацко

ГВУЗ «Тернопольский государственный медицинский университет
имени И. Я. Горбачевского»

Влияние сердечно-сосудистой патологии на течение воспалительно-дистрофических заболеваний тканей пародонта

Резюме. В статье проведен обзор и анализ современных научных работ на тему влияния сердечно-сосудистой патологии на протекание воспалительно-дистрофических процессов в тканях пародонта. Описано актуальные направления в исследованиях на эту тему.

Ключевые слова: пародонтит, сердечно-сосудистая патология, ишемическая болезнь сердца.

I. O. Sukhovolets, N. V. Matsko

SHEI «Ternopil State Medical University by I. Ya. Horbachevsky»

Impact of cardiovascular disease on the course of inflammatory and degenerative diseases of the parodontium tissues

Summary. In this article the review and the analysis of modern investigations dedicated to effect of cardiovascular diseases to course of inflammatory and dystrophic processes in parodontium tissues were described.

Key words: parodontitis, cardio-vascular disease, ischemic heart disease.

За сучасними статистичними даними, захворювання серцево-судинної системи на сьогодні займають перше місце за смертністю та інвалідацією хворих в Україні [1, 2]. Серед них лідирує ішемічна хвороба серця, яка останнім часом все частіше діагностується і в осіб молодого віку [3, 4]. Урбанізація, індустріалізація, світова економічна криза, пришвидшення сучасного ритму життя разом з екологічними проблемами навколишнього середовища не тільки впливають на зниження резистентності організму, а й роблять сучасних людей менш стійкими до психоемоційних стресів, що є важливою ланкою у розвитку ішемічної хвороби серця, інфаркту міокарда, гіпертонічного кризу. На сьогодні доведено, що саме стресіндукована активність ендогенних катехоламінів і призводить до некротичних змін у міокарді, а в подальшому до інвалідації та навіть смертності пацієнтів. Досить часто при розвитку патології серцево-судинної системи спостерігаються і запальні захворювання тканин пародонта. В пацієнтів з наявною серцево-судинною патологією запалення тканин пародонта діагностується практично в 92 % обстежених, при цьому лідирує хронічний генералізований пародонтит, перебіг якого чітко залежить від перебігу основного захворювання [5, 6].

Привертає увагу, насамперед, велика кількість спільних факторів ризику в розвитку цих захворювань, а саме: вік, спадковість, наявність супутньої ендокринної чи іншої системної патології, шкідливі звички (куріння). Так, нікотин є одним з основних факторів ризику, що призводять до деструктивно-запальних змін тканин пародонта. Шкідливі ефекти проявляються шляхом судинних та імунологічних реакцій, а також порушенням функції тканин пародонта. Дослідженнями останніх років переконливо доведено, що у курців значно збільшується кількість назубних відкладень, погіршується трофіка тканин, порушується зубо-ясенне з'єднання, що призводить до втрати кісткової тканини. З віком ці зміни значно прогресують, призводячи до втрати зубів [7].

Мікроциркуляторні порушення, що лежать в основі розвитку запальних та дистрофічних процесів у тканинах пародонта а, отже, і пародонтиту, часто бувають зумовлені саме серцево-судинною патологією [8 – 10].

Доведено також, що на розвиток тканин пародонта та розвиток запалення в ньому впливає порушення системної гемодинаміки – гіпер- та гіпотензія [11, 12]. Так, системна артеріальна гіпотензія у вагітних впливає на формування патологій зубо-щелепної системи плода на антенатальному періоді його розвитку. В тканинах пародонта за умов порушення гемодинаміки спостерігаються дисбаланс в механізмах активної і пасивної регуляції кровотоку, розлади синхронізації моторики судин, метаболічні розлади і дисфункція епітелію, що і призводить до розвитку пародонтиту, в тому числі й у молодому віці.

Дослідження вказують, що в пацієнтів, у яких пародонтит поєднувався з серцево-судинними захворюваннями, спостерігалось значне погіршення усіх показників запального та запально-деструктивного процесів, порівняно з пацієнтами, у яких пародонтит розвивався без супутньої патології. Виявлено неспроможність судинного русла тканин обличчя і шиї, що виражалася в порушенні швидкості кровообігу в цих ділянках [13 – 15].

При аналізі реопародонтограм, за даними вчених, у хворих на ішемічну хворобу серця та з інтактним пародонтом було виявлено значне зниження індексу еластичності судин, реографічного індексу та індексу периферичного опору. При наявності запального процесу в пародонті у цих хворих спостерігалась схильність судин до вазоконстрикції [16].

Також доведено, що частота розвитку генералізованого пародонтиту в таких хворих є досить високою у всіх вікових групах, а з віком наростає ще і тяжкість запальних змін [17 – 19].

Дослідженнями останніх років доведено стійкий взаємозв'язок між ішемічною хворобою серця і хронічним генералізованим пародонтитом та навіть можливість наявності пародонтиту як фактора ризику для розвитку захворювань серцево-судинної системи, зокрема інфаркту міокарда та ішемічної хвороби серця [20 – 23].

Сприяє цьому і поганий рівень гігієни ротової порожнини, що часто виявляється в таких хворих [24]. Пародонтит є наслідком системної експозиції патологічних мікроорганізмів у ротовій порожнині, що сприяє розвитку хронічного джерела інфекції та, як наслідок, хронічної інтоксикації не тільки місцево, але й на рівні всього організму [25, 26]. Отже, ро-

това порожнина стає потенційним джерелом накопичення медіаторів запалення, здатних ініціювати чи погіршити умови для розвитку атеросклерозу чи ішемічної хвороби серця. В інфікованих тканинах пародонта виробляється велика кількість цитокінів та ліпополісахаридів, які потрапляють у систему кровообігу, де цитокіни діють безпосередньо та викликають ще каскад реакцій з виділенням цитокінів (інтерлейкіну-1 в, ФНП – б, простагландину), які можуть бути важливим чинником у патогенезі ІХС [27 – 29]. Згідно з теорією атерогенезу, атеросклероз, що є провокуючим чинником у виникненні ІХС, це імунний запальний процес. При розвитку хронічних форм пародонтиту він активується і підтримується в організмі внаслідок постійного надходження у кров медіаторів запалення, ендотоксинів та прозапальних цитокінів, що викликають альтерацію ендотелію судин, гіперліпідемію та ліпідну інфільтрацію судинної стінки, а також стимулюють та підтримують запальний процес.

В основі розвитку багатьох захворювань, згідно з дослідженнями останніх років, лежить посилення вільнорадикальних процесів, що є характерним проявом оксидативного стресу. За умов нормального функціонування організму між про- та антиоксидантною системою існує взаємобаланс, що дозволяє цим системам нормально взаємодіяти без порушення функцій та структури клітин та тканин, забезпечуючи внутрішній гомеостаз. Порушення цього внутрішнього гомеостазу внаслідок різноманітних чинників виражається в надмірній активації процесів пероксидації та виснаженні антиоксидантної системи, що і призводить до токсичних віднос-

но різних частин організму ефектів. Під впливом різноманітних чинників у тканинах пародонта розвивається стан гіпоксії, тобто підвищення споживання кисню без відповідного забезпечення його утилізації. Це і призводить до збільшення кількості активних форм кисню та, в подальшому, активації вільнорадикальних процесів. Безпосередньому вивченню цього питання було присвячено небагато досліджень, та усі вони дають зрозуміти, що при розвитку пародонтиту відбувається активація процесів перекисного окиснення ліпідів з накопиченням продуктів реакцій та пригнічення системи антиоксидантного захисту. Схожим чином реалізується і пошкодження тканин міокарда при розвитку дистрофічно-запальних захворювань серця [30 – 32].

Окрім того, медикаменти, що використовуються при лікуванні захворювань серцево-судинної системи, теж можуть викликати патологічні зміни в тканинах пародонта. Так, тривале застосування ацетилсаліцилової кислоти (препарати якої використовуються як дезагреганти у хворих, що перенесли інфаркт міокарда) може викликати ураження як слизової оболонки, так і твердих тканин ротової порожнини [33]. Препарат викликає втрату здатності тромбоцитів до агрегації (за допомогою інгібування ферменту циклооксигенази) та пригнічення синтезу простагландинів у здорових тканинах, що знижує цитопротекторні властивості слизових оболонок.

Отже, дослідженнями останніх років доведено чіткий прямо пропорційний зв'язок тяжкості перебігу пародонтиту з функціональним класом перебігу ішемічної хвороби серця, проте не до кінця розкриті механізми їх розвитку та взаємодії.

Список літератури

1. Айстраханов Д. Д. Загальний огляд медико-демографічної ситуації та аналіз тенденцій у сфері охорони здоров'я за останні п'ять років (2002 – 2006 р.) / Д. Д. Айстраханов, М. В. Банчук // Україна. Здоров'я нації. – 2007. – № 3 – 4. – С. 7 – 16.
2. Яценко Ю. Б. Динаміка захворюваності та смертності внаслідок хвороб системи кровообігу в Україні (регіональний аспект) / Ю. Б. Яценко, Н. Ю. Кондратюк // Україна. Здоров'я нації. – 2013. – № 1 (25). – С. 20 – 28.
3. Корнацький В. М. Вплив психоемоційних порушень на розвиток і перебіг серцево-судинної патології:

- огляд. / В. М. Корнацький, І. В. Третяк // Укр. кардіолог. журнал – 2008. – № 6. – С. 96 – 100.
4. Сердечно-сосудистая заболеваемость и смертность – статистика по европейским странам (2008) / Medical Rewiew. – 2009. – № 1 (6). – С. 6 – 12.
5. Бойченко О. М. Поширеність захворюваності на пародонтит у пацієнтів з ІХС, які страждають стабільною стенокардією напруги / О. М. Бойченко // Вісник ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія». – 2011. – Т. 11, № 4 (36). – С. 4 – 7.
6. Роль сердечно-сосудистой патологии в формировании воспалительно-дегенеративных заболеваний

- пародонта / [И. А. Горбачева, Л. Ю. Орехова, Ю. А. Сычева и др.] // Пародонтология. — 2007. — № 1 (42). — С. 50–58.
7. Risk factors for cardiovascular disease in patients with periodontitis / K. Buhlin, A. Gustafsson, A. Pockley [et al.] // Eur. Heart J. — 2003. — Vol. 24, № 23. — P. 2099–2107.
8. Годована О. І. Аспекти етіології та патогенезу запальних і дистрофічно-запальних захворювань пародонту / О. І. Годована // Новини Стоматології. — 2010. — № 3. — С. 69–73.
9. Мозгова Н. В. Корекція судинних порушень в комплексному лікуванні генералізованого пародонтиту у осіб з розладами регіонарного кровообігу / Н. В. Мозгова // Вісн. стоматології. — 2006. — № 3. — С. 23–27.
10. Бартењева Т. В. Лечение и профилактика заболеваний пародонта у пациентов с ишемической болезнью сердца : автореф. дисс. на соискание научн. степени кандидата мед. наук : спец. 14.00.21 «Стоматология» / Т. В. Бартењева. — Волгоград, 2008. — 19 с.
11. Брин В. Б. Сравнительная характеристика состояния микроциркуляции в пародонте у пациентов с системными нарушениями гемодинамики / В. Б. Брин, М. Г. Дзгоева, К. М. Дзилихова // Мед. Весн. Северного Кавказа. — 2007. — № 3 (7). — С. 34–37.
12. Дзгоева М. Г. Функциональное состояние пародонта при нарушениях системной гемодинамики : автореф. дисс. на соиск. научн. степ. д-ра мед. наук / М. Г. Дзгоева. — Владикавказ, 2009. — 34 с.
13. Полторац Н. А. Взаимосвязь воспалительных заболеваний пародонта с ишемической болезнью сердца : автореф. дисс. на соискание научн. степ. канд. мед. наук : спец. 14.00.21 «Стоматология» / Н. А. Полторац. — М., 2007. — 21 с.
14. Ярова С. П. Структура стоматологічної патології при серцево-судинних захворюваннях / С. П. Ярова, Н. В. Мозгова // Современная стоматология. — 2006. — № 2. — С. 21–22.
15. Persson G. R. Cardiovascular disease and periodontitis: an update on the associations and risk / G. R. Persson, R. E. Persson // J. Clin. Periodontol. — 2008. — Vol. 35. — P. 362–379.
16. Муниев Б. Х. Клинико-функциональные особенности поражения тканей пародонта у больных ишемической болезнью сердца : автореф. дисс. на степ. канд. мед. наук. по спец. 14.00.21 «Стоматология» / Б. Х. Муниев. — Д., 2004. — 19 с.
17. Meisel P. Association of height with inflammation and periodontitis: the Study of Health in Pomerania / P. Meisel, T. Kohlmann, T. Kocher // Journal of Clinical Periodontology. — 2007. — March 13.
18. Teles R. Mechanisms involved in the association between periodontal diseases and cardiovascular disease / R. Teles, C. Y. Wang // Oral Dis. — 2011. — Vol. 17. — P. 450–461.
19. Johansson K. S. Periodontitis and coronary artery disease. Studies on the association between periodontitis and coronary artery disease / K. S. Johansson. — Link?ping, 2013. — 90 p.
20. Бойченко О. М. Стан регіонарної гемодинаміки та мікроциркуляції в тканинах пародонта при хронічному генералізованому пародонтиті у хворих на ІХС зі стабільною стенокардією напруги / О. М. Бойченко // Вісник ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія». — 2012. — Т. 12, № 4 (40). — С. 7-13.
21. Bahekar A. A. The prevalence and incidence of coronary heart disease is significantly increased in periodontitis: a meta-analysis / A. A. Bahekar, S. Singh, S. Saha, J. Saha // Am. Heart J. — 2007. — Vol. 154. — P. 830–837.
22. Periodontitis as a risk factor for cardiovascular disease: the role of anti-phosphorylcholine and anti-cardiolipin antibodies / K. Karnoutsos, P. Papastergiou, S. Stefanidis [et al.] // Hippokratia. — 2008. — Vol. 12, № 3. — P. 144–149.
23. de Oliveira C. Toothbrushing, inflammation, and risk of cardiovascular disease: results from Scottish Health Survey / C. de Oliveira, R. Watt, M. Hamer // BMJ. — 2010. — Vol. 340. — P. 24–51.
24. Clinical periodontal and microbiologic parameters in patients with acute myocardial infarction / J. M. Stein, V. Kuch, G. Conrads [et al.] // J. Periodontol. — 2009. — Vol. 80 — P. 1581–1589.
25. Association between periodontal pathogens and risk of nonfatal myocardial infarction / O. Andriankaja, M. Trevisan, K. Falkner [et al.] // Community Dent. Oral Epidemiol. — 2011. — Vol. 39. — P. 177–185.
26. Scannapieco F. A. Associations between periodontal disease and risk for atherosclerosis, cardiovascular disease and stroke: a systematic review / F. A. Scannapieco, R. B. Bush, S. Paju // Annals of Periodontology. — 2003. — Vol. 8. — P. 38–53.
27. Systemic inflammation caused by chronic periodontite in patients victims of acute ischemic heart attack / F. J. Oliveira, R. W. Vieira, O. R. Coelho [et al.] // Rev. Bras. Cir. Cardiovasc. — 2010. — Vol. 25, № 1. — P. 51–58.
28. Губський Ю. І. Липопероксидація ротової рідини у хворих на генералізований пародонтит / Ю. І. Губський, А. В. Юрженко, О. В. Задорнінаю // Медична хімія. — 2008. — № 3. — С. 5–9.
29. Губський Ю. І. Основні шляхи утворення активних форм кисню в нормі та при ішемічних патологіях / Ю. І. Губський, І. Ф. Беленічев, С. І. Коваленко // Сучасні проблеми токсикології. — 2004. — № 2. — С. 8–15.
30. Кінах М. В. Перекисне окислення ліпідів (ПОЛ) і антиоксидантний захист в динаміці у хворих на інфаркт міокарда / М. В. Кінах, Н. В. Фартушок, Л. В. Полторац. // Галицький лікарський вісник. — 2004. — Т. 11, № 1. — С. 118–119.
31. Запровальна О. Є. Особливості стоматологічного статусу пацієнтів після перенесеного інфаркту міокарда на тлі прийому ацетилсаліцилової кислоти / О. Є. Запровальна, Д. В. Ємельянов // Буковинський медичний вісник. — 2012. — Т. 16, № 3 (63). — С. 40–43.

Отримано 26.11.14